

ADANA' DA ÖLÜME VE MEZARA BAĞLI EFSANELER

Yard. Doç. Dr. Refiye OKUŞLUK*

Başlıca işlevi geleneği pekiştirmek olan efsaneler, insanoğlunun en derin arzularına, korkularına, ümitlerine, ihtiraslarına, duygularına değindiği gibi sosyal düzeni de onaylayıp düzenler¹. Çeşitli başlıklarda incelenebilecek olan efsaneler, insanlığın yaşanan hayatının sona ermesiyle ilgili etkinliklerin neler olduğu sorusuna cevap vermeye yardımcı olacak bir türdür.

Ölüm, defin ve mezar, bir hayat gerçeğidir. Varlığa canlılık veren ruhun bedenden ayrılması demek olan ölümlerle birlikte hayati fonksiyonları bitecek olan insan, yok olacak, ruhu ise geldiği kaynağa geri dönecektir. Dini kaynaklarda bu şekilde açıklanan ölüm olgusu, etrafında bir çok gelenek, ayin ve pratiklerin oluştuğu sosyal bir olaydır. Bütün toplumlarda ölümden sonra yapılan bir takım işlemler mevcuttur ve bunlar geçiş ayinleri olarak kabul edilirler.

Adana halk kültüründe efsaneler önemli bir yer tutmaktadırlar. Bildirimizde, efsanelerde yer alan ölüm ve mezar temi üzerinde durulacaktır. Adana'dan derlediğimiz 127 efsanenin 50 tanesinde yaptığımız çalışma sonunda ölüm ve mezar olgusunun varlığını tespit ettik. Bu efsaneler ölümlerle ilgili ve mezar- türbeyle ilgili olmak üzere iki ana öbekte toplandılar. Yöre insanının ölümü algılayışı, ölümsüzlüğün peşine düşmesi, mezarlar ve mezarlardan medet umma gibi temaların yer aldığı efsanelerden yola çıkarak Türkiye'nin yaşadığı hızlı gelişimle birlikte unutulmaya yüz tutan bazı uygulamalar ve Adana halkının ölüme bakış açısı

*Ç.Ü Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana

¹ Burhan OĞUZ, Türkiye Halkının Kültür Kökenleri, C.2, Doğu-Batı Yay. İstanbul 1980, s.193

² Refiye OKUŞLUK, Adana Efsaneleri Araştırması. Derleme İnceleme, Ç.Ü Sos. Bil Enst. Basılmamış Yüksek Lisans tezi, Adana 1994, 241 s.

bildirimizde ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ölüm ve mezar konulu Adana efsaneleri üzerinde yaptığımız tasnif denemesine göre efsaneler;

I- Ölümle ilgili Efsaneler

- 1-Doğrudan Ölümle ilgili Efsaneler
- 2-Ölüm Nedenleriyle İlgili Efsaneler

a- İslamiyet Kültürü ile İlgili Efsaneler b- Ritüel Kökenli Efsaneler c- Diğer Efsaneler

- 3- Ölü Gömme Pratikleriyle İlgili Efsaneler

II- Mezar ve Türbeyle İlgili Efsaneler

- 1-Mezar ve Türbenin Korunmasına Bağlı Efsaneler
- 2-Sağaltıcı Özelliği Olan Türbelere Bağlı Efsaneler
- 3-Şehit Mezarları Üzerine Anlatılan Efsaneler şeklinde sınıflandılar.

I-Ölümle İlgili Efsaneler

a-Doğrudan Ölümle İlgili Efsaneler (A.E**- 83, 84, 126) Ölümün varlığının insanlar tarafından bilinip anlaşılması ve ölümsüzlüğe çare aramayla ilgili olarak üç tane efsane tespit edebildik, Bunlardan Anavarza Taşının Efsanesi ya da Kozan'ın Efsane Taşı (A.E 83, 84; *K1 ,K2,K3*) olarak bilinen efsanelere göre, bundan çok eski yıllarda Kozan ve Anavarza civarında çok uzun ömürlü insanların yaşadığına inanılmış. Bu insanlar o kadar uzun ömürlü olmuş ki, ölüm nedir bilmezlermiş. Anavarza Kalesi yapılırken, kalenin temel taşlarını çevre halkı Kozan'dan sırtında getirirmiş. Naş adlı kişi, Kozan'dan getirdiği taşı Anavarza'ya götürmek için yola koyulmuş. Kayhanburnu KÖyü'nü biraz geçtikten sonra karşısına bir kalabalık çıkmış. İçlerinden tanıdık birine, ellerinin üstünde götürdükleri şeyin ne olduğunu sormuş. Adam oğlunun öldüğünü söyleyince Naş, sırtındaki taşı bırakarak şu tekerlemeyi söylemiş;

" Adana Efsanesi

*** tr
Kaynak

Adım Naş
Yaşadım bin beş yüz yaş
Oğlum beş yüz yaş
Yüzü ham traş
Bilseydim dünyada ölüm var
Koymazdım taş üstünde taş

Lokman Hekim'in ölümsüzlüğe çare aradığı efsanede ise (A.E-126; K4,K5,K6,K7,K8,K9) Misis civarında yaşayanlar, her türlü hastalığa çare bulan Lokman Hekim sayesinde hastalığın ne olduğunu unutarak ölümsüz hayatın peşine düşerler. Lokman Hekim' den kendileri için ölümsüzlük ilacım yapmasını isterler. Çukurova'yı dolaşan Lokman Hekim, sonunda ölümsüzlük bitkisini bulur. Ancak bu esnada Allah Cebrail'i yollayarak Lokman Hekim' in kitabının Ceyhan nehrine düşmesini sağlar. Kitaptan kalan bir sayfadan bugünkü tıp biliminin geliştiğine ve kitap sayfasının bulunduğu arpa tarlasının toprağının sağaltıcı özelliği olduğuna inanılır. Yaşamı sevip onun nimetlerine inanan kişinin tehdit edici bir son olan ölümden korkması normaldir. Efsanede karşımıza çıkan ölümsüzlüğün aranişması teması, Gilgamesh'a kadar götürülebilen evrensel temalardan birisidir. Bu arayışlar bir yere kadar devam etmekte ancak insan kendisini bekleyen gerçekten kaçamamaktadır.

2- Ölüm Nedenleriyle İlgili Efsaneler

Ölümlerle ilgili efsanelerin otuz üç tanesi ölüm nedenleriyle ilgilidir. Bunlar da kendi aralarında üç bölümde incelenir; a- İslamiyet Kültürüyle İlgili Efsaneler

1- Bir sim açma sonucu ölüm (A.E - 11,15, 18, 22, 40)

Allah'tan kendilerine bir lütuf olarak gönderilen fazla ürünün sırrını başkalarına söyleyen işçi (A.E-11; K10) , Allah'ın hikmetiyle tenceresinde kaynayan etlerin aslında taş olduğunu söyleyen kadın (A.E-18; K11), türbede herkese çıkmayan kutsal suyun varlığını başkalarına anlatan kadının kızı (A.E-22; K12), bir efsaneye göre kardeşinin değirmen taşını yürüttüğünü söylemesi diğer efsaneye göre ise Hacc'a tayy-ı zaman tayy-ı mekanla köfte götürmesinin anlaşılması sonucu Hasan Dede (A.E-40, A.E-15; K13,K14), sahip oldukları olağanüstü güçlerin kendileri veya başkalarınca ortaya atılmasından sonra yok olur ya da ölürler.

2- Nur inmesi sonucu ölüm (A.E-29)

Yedi Kardeşler Türbesinde ise yedi tane ermiş kardeşin bir gün uyurken üzerine nur iner. Kısa bir süre sonra aynı anda aynı yerde ölen kardeşlerin bulunduğu yere türbe yapılır (K15).

3- Kurban etme sonucu ölüm (A.E-88)

Adana efsanesinde Uhicami'yi yaptıran Ramazanoglu Bey'in caminin temelini kanını akıtmak için kendi çocuğunu kurban etmek istemesine tanık oluyoruz. Bey'in oğlu yerine oradan geçen garip bir çocuğu kesen işçiler, Adana'nın o günden sonra garipler şehri olarak anılmasına da neden olmuşlardır (K16).

4- Allah'ın gazabına uğrayarak ölme (A.E-89) Aç gözlülükleri ve para hırsları yüzünden bir türlü doymak bilmeyen, Allah'ın kendilerine yolladığı uyarıları da anlamayan Hıristiyan topluluk, en sonunda Allah'ın gazabına uğrayarak, gökten yağın taşla ya da toprağın bir depremle ikiye ayrılmasıyla yerin dibine geçerler (K17).

b- Ritüel Kökenli Efsaneler

1- Olağanüstü varlıkların musallat olması sonucu ölüm (A.E-47,75,77,116)

Olağanüstü varlıkların musallat olması sonucu ölüm başlığında Seyhan Nehri'nde yaşayıp gündüz nehir kenarında gece tarlada tek başına çalışan çocukları yiyen Abdülmay adlı yaratık (A.E-4; K18), Anavarza'da yaşayan beş adam boyunda, ağzı bir insanı yutabilecek genişlikteki yeleli yılan (A.E-77; K19), bir kadına aşık olan karayılan ve Bahçe yakınlarındaki şifalı sularıyla bilinen mağarada yaşayan saçları yerlere uzanan San kız (A.E-116; K6) çeşitli vesilelerle insanların ölümlerine sebep olmaktadır.

2- Hayvanların musallat olması sonucu ölüm (A.E-75,77,86,109)

Hayvanların neden olduğu ölümler içinde Karayılan ve (A.E-75; K20) şahin (A.E-77; K19) gerek olağanüstü ve gerek olağan yollardan insanların ölümüne neden olurlar, c- Diğer Efsaneler

1- Doğa olayları sonucu ölüm (A.E-79,102)

Doğa olaylarının yarattığı ölümler içerisinde şiddetli soğuklar (A.E-79; K21) ve yağmurların (A.E-10; K22) neden olduğu ölümler sıralanabilir.

2- Savaşlar ve eşkıyalar yüzünden ölme (A.E-87,98,106,112,117,120)

Savaşlar ve eşkıyalar, efsanelerde ölüm nedenleri arasında önemli bir yer tutmaktadırlar. Fransızların yöreyi işgali sırasındaki çarpışmalar (A.E-87,112; K23.K24), aşiret kavgaları (A.E-9; K25), Yemen Savaşı (A.E-120; K26), ormanlarda barınan eşkıyalar (A.E-106; K27), efsanelerde geçen ölüm motifinin nedenleri arasındadır,

3-Aşk, intikam, kaza ve haksızlığa uğrayarak ölme (A.E-67,108,111,113,114,119,120; K28,K29, K30, K31,K26,K32,K23), efsanelerde karşımıza çıkan diğer nedenler arasında gösterilebilir.

3-Ölü gömme pratikleriyle ilgili efsaneler (A.E-9)

Ölü gömme pratikleriyle ilgili efsaneler içinde yer alan Bahçeli İmam'ın Efsanesinde, ölümden sonra yapılması gereken bazı işlemlerin halk için ne kadar önemli olduğunu görürüz. Çok iyi kalpli olan köyün imamı, ölenlerin cenazelerini de yıkar. Kendisi öldüğü zaman bu işi yapacak kimse olmadığından ölmeden önce kendi cenazesini karısının yıkamasını istediğini söyler. Kadın bu işi tam olarak yapıp yapmadığından nasıl emin olacağını sorduğunda, "Yıkama işi bittiğinde ben kolumu kaldırıyorum. Sen de doğru olarak yaptığını anlarsın" der. İmam bir süre sonra ölür. Karısı cenazeyi yıkadıktan sonra imamın eli havaya kalkar ve iner. Böylece bu merasimin de doğru bir şekilde yapıldığı anlaşılır. Bahçeli İmam, bundan sonra yörede ermiş bir kişi olarak kabul edilir (K23).

Genel olarak bütün toplumlarda, ölünün, yeni ve çok zaman kutsal bir dünyaya geçmek için toplumdan ayrıldığı kabul edilir. Bunun için de her toplumda rastladığımız ölüm ayinleri, çoğunlukla geçiş ayinleridir. Bir ferden ölümü, içinde bulunduğu toplumda buhran yaratır. Çünkü ölüm, toplumu, üyelerinden birinden yoksun bırakmıştır. Üstelik kutsal ve ürkütücü güçleri ilgilendirir ve onları serbest bırakır. Bunun için bütün toplum, bu ayinlere katılır. Ölüm sonrasında yapılan işlemlerin amacı, ölümü kesin kılmak suretiyle, canlılar dünyasıyla olan ilişkileri bütün bütün yok etmektir. Gerçekten de bazen ölünün, canlıların bir kısmını da kendisi ile birlikte isteyeceğinden korkulur. İnsanlar, bulaşıcı ölüm adı verilen bu durumdan kurtulmak için bir takım törenler yaparlar. Ölü, aynı zamanda toplum ile, iyi geçinilmesi gereken tabiatüstü alem arasında bir aracı olabilir. Kötü güçleri serbest bırakma tehlikesi de yaratabilecek olan ölünün, yakınları, bu yüzden saygı ve korkuyu içeren bir dizi töreni yerine getirmek zorundadırlar. Ancak bu işlemlerden sonra ölü, iyilik getirecek bir ata olur³. Hem ölen kişinin geri dönerek insanlara zarar verebileceği korkusu hem de anılmaya ve başka bir takım şeylere ihtiyacı olduğu inancı, ölü kültürünü oluşturan önemli etmenlerdir⁴.

Ölüler ibadeti gibi atalar ibadeti de, insanların Ölümden sonra da hayatlarını sürdürdükleri inancına ve bağlı buldukları cemaatle ilişkilerini koparmadıkları düşüncesine dayanmaktadır. Atalar ibadetinde göre insan ölümle bedenini kaybetmektedir. Fakat benliği, daha doğrusu manevi varlığı yeryüzünde kalmakta, geride bıraktığı kimselerin hayatlarını etkileyebilmektedir. Böyle bir inançtan çıkış noktası bulan atalar ibadetinde ancak belli kişiler, topluluğun liderleri, ünlü sanatçılar, din adamları ve benzerleri tapınılmaya, kurbanı ve duaya hak kazanmaktadır. Çünkü bunlar sağlıklarında da toplumları için büyük ve önemli işler görmüşlerdir. Bahçeli

³ R.PRESSAT, Ölüm Mad., Meydan Larousse, C.9, Meydan Yay., İstanbul 1972, s.752

⁴ Sedat Veyis ÖRNEK, 100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane, Gerçek Yay., İstanbul 1988,s.93

İmam Efsanesinde karşımıza çıkan motif, ölü gömme adetlerinin doğru olarak yapılması ve bu işlemlerin eksikliğinin ölüye saygısızlık şeklinde değerlendirilmesi şeklindedir. Büyük bir dikkatle yapılan ölü yıkama işi, cemaatin hocaya karşı görevidir ve bunun yetersiz olması topluluğa ceza getirebilir. Ölü'nün ardından eksiksiz yapılan işlemle son yolculuğuna uğurlanan hoca, köy halkının gözünde ermişlik mertebesine erişerek kendisinden medet umulan biri hale gelmiştir.

II- Mezar ve Türbe ile İlgili Efsaneler

Mezar ve türbeye bağlı olarak anlatılan efsaneleri üç başlık altında incelemek mümkündür.

1- Mezar ve türbelerin korunmasına bağlı efsaneler (A.E-23,25) Şeyh Yusuf ül- Hakim (A.E 23, A.E-25; K33,K34) efsanesine göre; Adana Doğumevi Hastanesinin inşası sırasında arazide bulunan türbe yıkılmak istenir. Türbe yıkılıp sanduka kaldırılırken gökyüzünden gelen bir kor parçası işçilerin üzerlerine düşer. Hastane her şeye rağmen kurulur. Ancak kısa bir süre sonra baş hekim felç geçirir, inşaatta çalışan işçiler teker teker ölürlür.

Ulucami Türbesi Efsanesinde de, Ulucami'nin yanında bulunan türbeyi yıkarak yerine başka bir bina yapmak isteyen valinin emriyle yıkım başlar. Ancak işçiler oracıkta aniden ölünce yıkım durdurulur.

2- Sağaltıcı özelliği olan türbelere bağlı efsaneler (A.E-22,24,27,28,30,32,3334)

Sağaltıcı özelliği olan türbelerden Şeyh Yusuf ül -Hakim Türbesinde (A.E-22,24; K35,K33) bulunan suyun iyileştirici özelliği olduğuna inanılır.

Gelen kişinin kalbi temizse, türbenin zemininden su çıkar. İnanışa göre zamanında ayaklan sakat olan bir genç gördüğü rüya üzerine türbenin kenarlarını çitle çevirmeye başladığı anda herkesin gözleri önünde iyileşerek yürümeye başlamıştır. Hoca Mahmut Efendi Türbesi Efsanesinde (A.E-27; K35), türbede küfrettiği için çarpılan kız, üçüncü gidişten sonra rüyasında gördüğü Hoca Mahmut Efendi'nin başını okşaması sonucunda iyileşir. Yedi Kardeşler Ziyareti'nde (A.E-28; K36) Türbeye giden bir kadının çocuğunun orada yanan eli, dualar sonucunda iyileşir. Mutlu Dede Türbesi (A.E-30; K37) çocuğu olmayan veya ölen kadınların gittiği bir türbedir. Gafur Baba Türbesi'nde (A.E-32,33,34; K38) ise suyla karıştırılıp içilen mezar toprağının baş ve mide ağrıları önde gelmek üzere her türlü derde çare olduğuna inanılır. Ancak adanan adaklar zamanında yerine getirilmezse, adak adayan kişinin başına bir felaket geleceğine inanılır.

Atalar kültürünün bir devamı şeklinde karşımıza çıkan bu uygulamalara göre ermiş kişiler, büyük çoğunlukla sağlıklarında da toplumları için büyük ve önemli işler görmüşlerdir. Onlan ötekilerden ayıran insanüstü yetenekleri, ölümlerinden sonra da kaybolmamaktadır. Bir takım mistik güçlerle dolu olan bu gibi kimselerin ^ gönüllerini hoş tutmak, anılarını tazelemek, kurban ve adaklarla anmak yoluyla dileklerin gerçekleşmesini sağlamak mümkündür. Dinsel ve toplumsal buyrukların, gelenek ve adetlerin koruyucuları olarak kabul edilen ataları, söz konusu adetleri yerine getirmek hoşnut ettiği gibi, tersi de öfkelendebilmekte, kişinin veya topluluğun başına bir takım felaketlerin gelmesine sebep olmaktadır⁵. Adana'da türbe ve mezarların korunmasıyla sağaltıcı özelliği olan türbelere bağlı efsanelerde bu yaklaşımların izlerini oldukça belirgin olarak görmekteyiz.

3- Şehit mezarları üzerine anlatılan efsaneler (A.E-26,31,37,39) Şehit mezarları ü/erine anlatılan dört efsaneden ilkinde (A.E-26; K39) bir yol inşaatı sırasında bulunarak açılan mezarın içinden, yüzünde hala ter damlacıkları olan ve elindeki kılıçtan kan damlayan bir şehit çıkar. Şehidin elindeki kılıcı almak isterler ama başaramazlar. Bir hoca gelerek şehidin kulağına bir şeyler fısıldar. Şehidin eli gevşeyerek kılıcı bırakır. Verdiği sözden dönerek kılıcı vermek istemeyen müze müdürüne rağmen hoca kılıcı alır ve tekrar şehide verir. Şehit, elini kapatarak kılıcı tutar. Mezar daha sonra türbe haline gelir. Hasan Dede Türbesi (A.E-31; K40) savaşta şehit düşen bir askerin türbesidir. Bu şehit türbesi, özellikle cin çarpmasına uğrayan ve konuşamayan kişilerin geldiği sağaltıcı nitelikli bir türbedir. Sandıklı Ziyareti (A.E-37; K41) , Ermenilerle savaş sırasında kafası kesilerek şehit edilen bir askerin mezarının olduğu yerdir. Kesilen baş üç kilometre kadar yuvarlanarak gitmiş, durduğu yerden su akmaya başlamıştır. İnanişe göre her sene bir gün su kanlı akar. Gümülek Dağı şehit mezarlarından (A.E-39; K42) ise inanişe göre bundan 40-50 yıl öncesine kadar her Cuma akşamı, insan eli değmeden top atılmış. İnsanlar özellikle bahar aylarında yağmur yağdırmak amacıyla türbeye ve oradaki mağaraya giderek kurban keserler ve adak adarlar.

Ölümlerden medet umma düşüncesinin izlerine rastladığımız bu efsanelerdeki düşünceye göre, ölen birinin öte dünyadaki yaşayışını ve yerini belirleyen faktörler arasında ölüm biçimi önemli bir rol oynamaktadır. Halk arasında yaygın olarak yaşayan "şehitler ölmez" inancının somut şekline bu efsanelerde de rastlamak mümkündür. Bu inanişe göre ölümle gelen tam ve kesin bir tükenişe inanılmamakta, sadece ölenin canlılık durumunda bir değişiklik olduğu kabul edilmektedir. Başka bir deyişle ölen kimse yaşamasını herhangi bir şekilde devam ettirmekte,

geride bıraktıklarıyla ilişkiler kurmakta, hatta onların günlük yaşantılarını ve yargılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir⁶.

SONUÇ:

Ölüm ne şekilde olursa olsun, gerçek, somut, bir çok alanda ve türlü biçimlerde kendini gösterebilen bir olgudur. Bütün canlılar ve insanlar için kaçınılmaz bir sonuç olan ölüm ve ölü hakkında, dinlerin anlayış ve tutumları arasında benzerlik ve farklılıklar vardır. Daha orta paleolitikten itibaren ölümlerini gömmeye başlayan insanlar, üst paleolitikten itibaren de ölümden sonraki hayatın ilk belirtilerini görmeye başladılar⁷.

Ölümden sonra da hayatın sürdüğü inancı, ölenlerin yaşadıkları bir dünyanın olacağı inancını doğurmuştur. Ölenin her zaman geri dönebileceği inancı ve korkusu, cesetle ilgili çeşitli işlemlerin ve davranışların biçimlenmesinde ve yorumlanmasında önemli bir rol oynamış, korku ile sevgi ve saygı duygulan bu işlemlere eşlik etmiştir.

Bir sürü kültik ve ritüel özlü işlemin ve pratiğin uygulamasını da gerektiren ölü kültü, çeşitli bölgelerde yerel özellikler göstermekle beraber, ana çizgisi bakımından aynıdır. Her yörenin kendi inanç, görenek, estetik ve sosyo-ekonomik anlayış ve değerlendirmelerine göre değişebilen ama hepsinin özünde aynı insani ihtiyaçlar yatan bu tür inanma ve pratikler, dini inançlarla da birleşerek, grubun sarsılmış dayanışmasının yeniden kurulması, moralin yeniden kazanılması için en etkili araçları sağlar.

Ölüm ve ölümün inkarı -Ölümsüzlük- bugün de olduğu gibi insanın düşleri içinde en yakıcı temayı oluşturur. Ölümü bir son olarak kabul etmek istemeyen insan, kesin bir bitişi ve yok olmayı düşünmeye dayanamaz. Bedenin görünüşü, dehşet verici bozuluşu, kişiliğin gözle görülür bir şekilde yitmesi, içgüdüsel olduğu gibi belli korku ve dehşet telkinlerinin, bütün kültür düzeylerinde insanı yok olma düşüncesiyle gizli korkular ve sezgilerle tehdit ettiği görülür. Yaşamın ve ölümün bu en büyük zıtlığında din işe karışır. Pozitif dünya görüşünün avutucu ihtimaliyle kültürel açıdan büyük değer taşıyan ölümsüzlük, bedenden bağımsız ruh ve ölümden sonra yaşamın sürdürüldüğü inancını seçer. Çeşitli cenaze törenleriyle, öleni anmakla ve onunla birleşmekle, ataların ruhlarını yüceltmekle din, kurtarıcı inanca biçim ve kişilik verir. Bu arada insanları bu kaçınılmaz sona hazırlamaya çalışır.

⁶ ÖRNEK, a.g.e... s.93

⁷ Mehmet Özdoğan, Ölü Gömme Adetleri Mad., Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, C.6, Milliyet yay., İstanbul 1994 s. 158

⁸ B.Malinovski, Büyü, Bilim ve Din, İstanbul 1990, s.42

Adana'dan derlediğimiz ölüme ve mezara bağlı 50 efsaneden yola çıkarak, Adana insanının ölüme ve ölümsüzlüğe, mezara bakış açlarına ait ipuçları elde edildi. Sonuçta ölüm, defin, mezar gibi hayat gerçeklerinin ilkel çağlardan günümüze kadar değişmeyen bazı değerlerle yaşatıldığı, Orta-Asya, İslamiyet ve Anadolu kültürü çevresinde oluşmuş gelenekler zincirinin, Adana ölüm ve mezar geleneklerinde çok fazla değişikliğe uğramadan yaşatıldığı görüldü.

SÖZLÜ BİLGİ KAYNAKLARI

- K1 Yaşar Kılınç, bankacı,47, lise, 27.12. 1993, Kozan/Adana
K2 Halil Tanca, kargocu, 34, lise, 12.10. 1993, Adana
K3 Fedai Köşürgeli, serbest meslek, 38, ilkokul, 5.10. 1993, Adana
K4 Mehmet Topaktaş, öğretim üyesi, 43, üniversite , 20. 12. 1993, Adana
K5 Ergün Değirmencioglu, pazarlamacı, 28, lise, 14.10. 1993, Adana
K6 Emine Kurt, memur, 23, lise, 14.10. 1993, Adana
K7 Hakkı Yılmaz, makina bakımcısı, 40, lise, 13.10. 1993, Adana
K8 Akif Türkseven, öğretmen, 45, yüksekokul, 22.10.1993, Adana
K9 Ali Güler, işsiz, 64, öğrenimi yok, 10.11.1993, Adana
K10 Lütfiye Martı, ev hanımı, 55, ilkokul, 13.2. 1994, Osmaniye
Kil Fatma Özlüdil, ev hanımı, 85, ilkokul, 7.11. 1993, Adana
K12 Gülsen Asyalı, ev hanımı, 48, ortaokul, 8.1.1994, Adana
K13 Fatma Ziyar, ev hanımı, 78, öğrenimi yok, 25.3.1994, Harkactığı Köyü, Kadirli/ Adana
K14 Atilla Gürsoy, ev hanımı, 33, lise, 8.1.1994, Harkactığı Köyü, Kadirli/ Adana
K15 Azize Nazlıoğlu, ev hanımı, 65, ilkokul, 18. 3.1994, Karataş/ Adana
K16 Eyüp Ilgın, değirmenci, 42, ortaokul, 14.10.1993/Adana
K17 Sabiha Bayrak, ev hanımı, 67, öğrenimi yok, 19. 3.1993, Karataş/ Adana
K18 Süleyman Bengül, şeyh, 110, Arapça okuyup yazar, 22.10. 1993, Karayusuflu Köyü, Seyhan/ Adana
K19 Mehmet Yağbasan, çiftçi, 68, öğrenimi yok, 5.4.1994, Akpınar Köyü, Kadirli/ Adana
K20 Mehmet Zon, emekli, 70, ilkokul, 20.12.1992, Osmaniye/Adana
K21 Emine Cumaogullan, öğrenci, 16, lise, 30.3.1994, Düziçi/Adana
K22 Musa Şahin, çiftçi, 17, lise, 24.3.1994, Düziçi/Adana
K23 İbrahim Ünver, öğretmen, 27, üniversite, 19.3.1994, Bahçe/Adana
K24 Bekir Çevlik, kaynakçı, 54, ilkokul, 27. 3.1994, Kadirli/Adana
K25 Ali İslı, çiftçi, 55, ilkokul, 17. 2.1994, Osmaniye/Adana
K26 Ahmet Yılmaz, öğretmen,42,üniversite,20.12.1993,Yumurtalık/ Adana

- K27 İdris Öner, işçi, 43, ortaokul, 30.3. 1994, Düziçi/ Adana
K28 Selfinaz Yükseköğlü, ev hanımı, 60, öğrenimi yok, 28.3. 1994, Tufanbeyli/Adana
K29 Hatice Koca, ev hanımı, 49, öğrenimi yok, 20.10.1993, Adana
K30 Mustafa Demir, memur, 53, ilkokul, 21.2.1994, Osmaniye/Adana
K31 Ayşe Uçar, ev hanımı, 84, öğrenimi yok, 21.2.1994, Osmaniye/Adana
K32 Ali Kemal Yiğit, marangoz, 51, ilkokul, 15.3.1994, Kozan/Adana
K33 Hatice Yıldızçakar, ev hanımı, 39, ortaokul, 9.1.1994, Adana
K34 Ayşe Ümütçü, ev hanımı, ortaokul, 9.1.1994, Adana
K35 Gülşen Asyalı, ev hanımı, 48, ortaokul, 8.1.1994, Adana
K36 Gülcan Ümütçü, ev hanımı, 25, ortaokul, 8.1.1994, Adana
K37 Azize Nazlıoğlu, ev hanımı, 65, ilkokul, 18. 3.1994, Karataş/Adana
K38 Fethiye Erhan, ev hanımı, 33, lise, 23.3.1994, Adana
K39 Nuriye Ünver, ev hanımı, 57, ilkokul, 30.11.1993, Adana
K40 Ayşe Erdoğan, ev hanımı, 35, ilkokul, 21.2.1994, Osmaniye/Adana
K41 Hatice Has, ev hanımı, 82, öğrenimi yok, 22.3.1994, Osmaniye/Adana
K42 Kamile Battal, ev hanımı, 75, öğrenimi yok, 20.3.1994, Tufanbeyli/Adana